

Zastupljenost i upotreba digitalne fotografije u odgajateljevom radu s djecom

---

Stinčić, Monika

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:001681>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-11-30**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**MONIKA STINČIĆ
DIPLOMSKI RAD**

**ZASTUPLJENOST I UPOTREBA DIGITALNE
FOTOGRAFIJE U ODGAJATELJEVOM
RADU S DJECOM**

Zagreb, srpanj 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Monika Stinčić

**TEMA DIPLOMSKOG RADA: Zastupljenost i
upotreba digitalne fotografije u odgajateljevom radu s
djecom**

MENTOR: doc.dr.sc. Marina Gabelica

SUMENTOR: Višnja Vukašinović, prof.

Zagreb, srpanj 2020.

Sadržaj

Sažetak	4
Summary	5
1. UVOD	6
2. DIGITALNA FOTOGRAFIJA	7
2.1. Digitalni putevi.....	10
2.2. Chalfenov okvir.....	11
2.3. Važnost kompozicije u fotografiji	12
2.4. Fotografija u odgojno-obrazovnom procesu odgajatelja.....	13
2.5. Fotografija kao alat za učenje u ustanovama RPOO-a	15
3. VAŽNOST MEDIJSKE PISMENOSTI U ODGOJNO-OBRAZOVNOM PROCESU	18
3.1. Digitalna kompetencija u odgojno-obrazovnom procesu.....	19
3.2. Digitalna pismenost djece	20
3.3. Pravo na privatnost.....	21
4. DIJETE, ODGAJATELJ, RODITELJ I MEDIJ.....	23
4.1. Utjecaj medija na socijalizaciju djece.....	24
5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	25
5.1. Definiranje cilja.....	25
5.2. Hipoteze istraživanja.....	25
5.3. Instrument mjerenja	25
5.4. Rezultati i rasprava	26
6. ZAKLJUČAK	37
7. PRILOZI I DODACI.....	38
7.1. Pitanja korištena u online anketnom upitniku	39
8. LITERATURA	42

Sažetak

Digitalna fotografija pridonijela je novoj životnoj praksi 21. stoljeća nudeći nove praktične i kreativne mogućnosti. Kada se govori o digitalnoj fotografiji, naglasak u ovom istraživanju stavljen je na dva medija – mobitel i digitalni fotoaparatus, budući da se njima gotovo sve sfere društva najčešće i koriste te je u današnjem svijetu funkcioniranje bez njih nezamislivo. U teorijskom pristupu ovog istraživanja željelo se osvijestiti kako korištenjem digitalne fotografije odgajatelji mogu dobiti detaljan uvid u stvari koje su im promakle, koje nisu razumjeli ili ih trebaju poboljšati u svom odgojno-obrazovnom radu s djecom. Nadalje, kako je potrebno da odgajatelji omoguće djeci korištenje digitalnom kamerom, da pripaze kako će je koristiti u radu s djecom, kako će provoditi različite aktivnosti te biti model djeci tako da razgovaraju s njima o onome što se na fotografiji nalazi kako bi odgojno-obrazovna praksa u dječjem vrtiću bila što produktivnija. Također, vrlo je bitno pokazati djeci kako se mogu služiti digitalnim fotoaparatom i mobitelom sa svrhom razvijanja digitalnih kompetencija te poštivati njihovo pravo na privatnost. Međutim, vrlo malo istraživanja napravljeno je na tu temu, a da se tiču upravo odgajateljske profesije.

Iz toga razloga provedeno je istraživanje na temelju online anketnog upitnika čiji je cilj bio istražiti u kojoj mjeri je digitalna fotografija zastupljena i na koji način je korištena u odgajateljevom radu s djecom. U istraživanju je sudjelovalo 68 odgajatelja iz Republike Hrvatske te se pokazalo kako odgajatelji u nedovoljnoj mjeri koriste dva spomenuta medijska oruđa te su uočene određene razlike u njihovom korištenju. Također, prema dobivenim rezultatima odgajatelji se nedovoljno pripremaju u svrhu podizanja vlastitih digitalnih kompetencija i razvijanja istih kod djece, što je vidljivo i u manjku provedenih aktivnosti.

Ključne riječi: digitalna fotografija, digitalni fotoaparatus, mobitel, digitalna kompetencija

Summary

Digital photography has contributed to a new 21 century life practice, offering new, practical and creative possibilities. When it comes to digital photography, the emphasis in this research is placed on two media – mobile phone and digital camera, since they are used by almost all spheres of society and is unimaginable without them in today's world. The theoretical approach of this research was to make kindergarten teachers aware that by using digital photography, they can get a detailed insight into things that they have missed, did not understand or need to improve in their ubringing educational work with children. Furthermore, it is necessary for kindergarten teachers to use the digital camera, to be careful how they will use it in their educational work with children, to conduct various activities, be a role model for children and to talk to them about what is in the photo in order to make the educational practice in the kindergarten as productive as possible. Also, it is very important to show children how to use the digital camera and mobile phone, in order to develop their digital competencies and to respect their right to privacy. However, very little research has been done on this specific topic and is related to the kindergarten teacher profession.

For this reason, this survey was based on an online survey questionnaire and the aim was to investigate to which extent digital photography is being represented and how it is used in the kindergarten teacher's work with children. 68 kindergarten teachers from the Republic of Croatia had participated in this research and the research had showed that kindergarten teachers do not sufficiently use the two mentioned media tools and also that there are certain differences in their use. According to the obtained results, the kindergarten teachers are insufficiently prepared for the purpose of raising their own digital competencies and developing them among children, which is also visible in the lack of the implemented activities.

Keywords: digital photography, digital camera, mobile phone, digital competence

1. UVOD

Pojam fotografija dolazi od grčke riječi *foto* što znači svjetlo te *grafija* što znači pisanje. Prema tome, fotografija podrazumijeva pisanje svjetlom. Kao jedna vrsta pisanja, fotografija ima vizualan jezik, abecedu tonova i boja, gramatiku linija i oblika. Njezini vizualni obrasci su njezine rečenice. Fotografija je tiho artikulirana te prenosi svoju poruku kroz raspored boja i oblika (Way, 2006). Prema Share (2015), dugi niz godina fotografija je bila u rukama fotoreportera, vizualnih umjetnika i foto izlagača. Međutim, danas radi popularnosti sitnih kamera ugrađenih u računala, tablete i mobitele čini se kao da su svi fotografi. Bez obzira na to, ističe se kako je bitno da ljudi razumiju vizualnu pismenost kao vještinu stjecanja kritičkog čitanja i stvaranja slika. Biti pismen u 21. stoljeću podrazumijeva i sposobnost analiziranja, čitanja i pisanja slika, zvukova, multimedije i drugih višejezičnosti (Share, 2015, prema New London Group, 1996). Brzom pojavom digitalne fotografije kao tehnologije tijekom 1990-ih godina, postiže se visoka razina njezina prihvaćanja tijekom prvog desetljeća 21. stoljeća. Pojavom digitalne fotografije zamjenjuje se tradicionalna fotografiju nastala na filmu (Meyer, 2008). Jedinstvena snaga današnje digitalne fotografije i novi način njezina korištenja, niže cijene i veća dostupnost, doprinijeli su pojavi kamere u obrazovanju. Nove mogućnosti zahtijevaju od odgajatelja da potiču različite načine poučavanja djece. Odgajateljevim integriranjem medijske edukacije povezane s fotografijom unutar odgojno-obrazovne skupine, dobiva se okvir kako pomoći djeci da razvijaju kritičko mišljenje (Share, 2015). Nadalje, Taloš Lopar i Martić (2015) navode kako odgajatelji u svom odgojno-obrazovnom radu s djecom koriste i specifičan oblik dokumentiranja – fotodokumentaciju. Njome se prikazuju ključni trenutci neke situacije, odnosno prikazuje se tijekom određenog odgojno-obrazovnog procesa. Kvalitetnom fotodokumentacijom može se razumjeti što se na fotografiji događa te koje su intervencije poduzete od strane odgajatelja. Također, čistoća, kvalitetna rezolucija i oštrina predstavljaju dobar oblik fotodokumentacije. Nužno je da odgajatelj pazi da je kut snimanja u skladu s kutem gledanja djetetovih očiju. Odgajatelj treba fotografirati iz dječje perspektive kako bi se vidjelo što dijete vidi i kako vidi te fokusirati snimanje u skladu s načinom na koji dijete radi određenu radnju. Time se prepoznaju dječji interesi i potrebe, na temelju kojih se planiraju sljedeći koraci u odgojno-obrazovnom radu.

2. DIGITALNA FOTOGRAFIJA

Napretkom digitalne tehnologije učinjene su velike tehnološke promjene u svijetu medija (Relja, Božić, 2012).

Izumom prve fotografije prije više od 160 godina svijet je postao „vizualno mjesto“ koje je promijenilo i utjecalo na povijest civilizacije. Fotografija je doživjela niz tehničkih promjena. Jedna od njih je pojava digitalne fotografije koja je zamijenila tadašnju dagerotipiju – fotografski postupak gdje su se koristila različita kemijska, slikarska, tehnička i druga sredstva kako bi se dobila što preciznija, autorski neiskrivljena slika poput one u stvarnosti. Odnosno, fotografija se stvarala na tankoj bakrenoj ploči koja je bila izložena jodnim parama (Smokvina, 2000).

Faza nastanka fotografije u digitalnom aparatu, kao i u mobitelu, odvija se u njima, za razliku od klasičnih fotoaparata čije se razvijanje i pohrana odvijala izvan, a snimanje unutar njih. Također, unutar dva spomenuta medija, svjetlost se apsorbira na fotoosjetljivi senzor. U klasičnim fotoaparatima svjetlost pada na fotoosjetljivi sloj filma (Novosel i sur., 2006). Nadalje, pojavom digitalne fotografije, kvaliteta slike se drastično popravila tijekom godina što je rezultiralo današnjim zadovoljstvom u kvaliteti i oštini slike kod ljudi. Budući da su digitalne kamere, odnosno u širem smislu digitalni fotoaparati, ali i mobiteli – u osnovi računala, različite kompanije ih mogu isprogramirati da urade stvari koje stare mehaničke kamere tj. fotoaparati ne bi mogli. Mogu prepoznati lice u sceni na koje će se fokusirati, detektirati i eliminirati crvene oči (*red-eye*) te dopuštaju prilagodbu boja i tonova na slikama. U digitalnoj fotografiji postoji milijun točkica uslikanih kamerom tj. slikovni elementi – pikseli. Poput impresionista koji oslikava divne prizore sitnim mrljama boje, tako i računala i printeri koriste male piksele za prikaz ili ispis fotografija. Za njihov prikaz, računala razdvajaju zaslon u mrežu piksela, a svaki sadržava crvenu, zelenu i plavu točku – potpiksele. Tada koristi vrijednosti pohranjene u digitalnoj fotografiji kako bi se odredila svjetlina triju potpiksela i kombinirana svjetlost piksela i percipirala kao jedna boja. Ispis je učinjen na sličan način, ali za svaki piksel koristi se različiti niz boja i mnogo više točaka boje (Curtin, 2007).

Pojavom digitalne fotografije zapis fotografije prešao je s filma na korištenje memorijske kartice (Novosel i sur., 2006). Prema Curtin (2007), jedan od primarnih razloga brzog

pomaka s filma na digitalno snimanje je utjelovljene fotografije u svijet koji je postao digitalan. Neko vrijeme slika se snimila na filmu i skenirala u digitalni format. Međutim, taj proces je skup i oduzima puno vremena. Digitalne kamere na fotoaparatom/mobitelima, uklanjaju takve prepreke te snimaju slike koje su već prepoznate u digitalnom formatu što ih čini lakim za prikazati i podijeliti. Digitalne fotografije mogu se umetnuti u dokumente za obradu teksta ili Powerpoint prezentacije, isprintati na gotovo bilo koji materijal, poslati ih putem e-maila, povezati ih u prezentacije koje će se reproducirati na TV-u, objaviti ih na internetu i društvenim mrežama kako bi ih svi mogli vidjeti. Također ih se može laserski utisnuti u staklo ili granit. Kao što digitalne slike olakšavaju integriranje fotografija u mnoge druge stvari, digitalna tehnologija olakšava dodavanje kamere na druge uređaje, kao što je ugradnja kamere na mobitelima i drugim uređajima. Samo pritiskom nekoliko tipki može se snimiti slika i direktno poslati na e-mail ili postaviti na internetske stranice. Curtin (2007) navodi nekoliko razloga zašto je promjena bila tako drastična:

- Digitalizacijom se čuva novac jer nije potrebno kupiti role filma i platiti njihovu izradu i printanje.
- Velika je ušteda vremena jer nije potrebno ići u trgovinu kako bi se ostavile te ponovno preuzele fotografije (iako je to moguće s memorijskom karticom koja se nalazi u digitalnim fotoaparatom/mobitelima).
- Digitalne kamere odmah prikazuju kako određena slika izgleda.
- Fotografije se mogu pregledati i prije nego što se isprintaju, a ako određena slika nije dobra, može se izbrisati ili uljepšati.
- Digitalna fotografija ne koristi otrovne kemikalije koje često završe u odvodima, rijekama, potocima i jezerima.
- Mnoge digitalne kamere mogu snimiti slike, ali i zvuk te video.
- Mogu se koristiti različiti programi za uređivanje fotografija kako bi se poboljšala ili promijenila digitalna fotografija i to unutar same kamere/uređaja. Može se izrezivati, maknuti *red-eye*, promijeniti boja i kontrast, dodati ili obrisati dijelovi.

Osim toga, Curtin navodi i pet savjeta, tj. koraka tijekom rada, a tiču se digitalne fotografije:

1. snimanje fotografija – potrebno je provjeriti jesu li leće čiste, je li baterija napunjena, ima li dovoljno memorije za broj slika koji se planira snimiti te jesu li ostale postavke namještene po želji,
2. pohrana i organiziranje fotografija – nakon snimljenih fotografija, obično se iste prebacuju na računalo radi trajnije pohrane; potrebno ih je prebaciti na organiziran način kako bi se fotografije brzo pronašle (npr. rangiranjem fotografija, dodajući ključne riječi),
3. uređivanje fotografija – kada je fotografija u digitalnom formatu, moguće ju je uređivati i upravljati njome programom za uređivanja fotografija (npr. umanjiti mane, prilagoditi tonove, boje i oštrinu, smanjiti ili uvećati fotografiju),
4. dijeljenje fotografija – kada je fotografija uređena, može se podijeliti i prikazati na različite načine (npr. na umjetničkom papiru, šalicama), umetnuti u dokument, album, postaviti na internetu ili blogu, poslati putem e-maila, izraditi tiskanu knjigu, prezentirati na televiziji, projektoru, računalu ili prikazati u digitalnom foto-okviru,
5. arhiviranje i sigurnosno kopiranje fotografija – ako se određene bitne fotografije žele spremiti, a ne žele izgubiti one se mogu kopirati na CD/DVD, SSD ili drugu vrstu hard diska; ako se određene fotografije izbrišu s hard diska preostale datoteke prikazane su kao arhivirane, a ako ih se želi zadržati na glavnom sustavu, duplikati se zovu sigurnosne kopije.

Nadalje, Ang (2004) navodi nekoliko važnih savjeta koji pomažu u stjecanju osjećaja zadovoljstva prilikom korištenja digitalne fotografija:

- prije samog fotografiranja, potrebno je temeljito provjeriti opremu
- potrebno je provjeriti stanje baterije, ponijeti punjač ili rezervne baterije ovisno o tome radi li se o mobitelu ili digitalnom fotoaparatu
- provjeriti jesu li baterije ispravno umetnute te jesu li „svježe“
- potrebno je imati sa sobom što više memorijskih kartica na koje će se fotografije snimiti te isprobati funkcioniraju li
- pripremiti se za sve uvjete snimanja fotografija
- ne dopustiti da se mobiteli ili fotoaparati previše zagriju

- očistiti leće objektiva tako da se uklone masni otisci prstiju, otpuše prašina i ostala nečistoća ili očistiti posebnom krpicom

Sukladno svemu navedenom, digitalna fotografija postala je sadašnjost, ali i budućnost civilizacije

(Novosel i sur., 2006).

2.1. Digitalni putevi

Što se tiče mobitela, sve je još počelo izumom fiksnih telefona u 19. stoljeću. To je rezultiralo i današnjim izumom mobitela 21. stoljeća. Prvobitno se mobitel koristio za poslovanje, 90-ih godina u svijetu je bilo više od 11 milijuna mobitela, a kasnije se njima koristilo više od 400 milijuna ljudi. Prva generacija mobitela imala je tzv. analognu tehnologiju koja je omogućila komunikaciju i mobilnost. Napretkom digitalne tehnologije, druga generacija mobitela koristila je brže, praktičnije mobilne uređaje. Cijena su padale, a signal se proširio na velike udaljenosti. Trećoj generaciji mobitela omogućeno je pristupanje internetu, obavljanje bankovnih transakcija, provjeravanje vijesti, naručivanje prijevoza, roditelji mogu stalno biti u komunikaciji s djecom, fotografiranje i slično. Iako računala te razvoj interneta čine glavnu ulogu tehnološke revolucije, mobilni telefoni čine još i veću prekretnicu cjelokupnog procesa. Svi oni predstavljaju nove medije u posljednjem desetljeću. Nove tehnologije ne pružaju isključivo tehnološka sredstva, već i simboliku koju povezujemo s 21. stoljećem: decentralizacija, interaktivnost, multimodalitet, transnacionalnost te transkultura. Mobiteli, kao i ostali novi mediji, ostvaruju znatan učinak na komunikaciju i diskurzivnu praksu stvaranjem novog načina komunikacije te žanra. Tehnološkim napretkom digitalna je tehnologija postala značajna promjena medijske slike 21. stoljeća (Relja, Božić, 2012).

Prema Ang (2004), digitalni fotoaparati, baš kao i mobiteli, umjesto filma koriste memorijsku karticu. Sve je, kao što je i prije rečeno, započelo od filmske vrpce, a sada njihov rad ovisi o električnoj energiji. Digitalni put fotografije na ovim medijima počinje digitalnom snimkom subjekta. Pohranjivanjem fotografije u digitalnom obliku može se učiniti puno toga budući da postoji softver koji omogućuje obradu fotografija,

fleksibilnost te finoću nadzora fotografija. Kretanjem u digitalne vode, nisu više potrebne kemikalije, voda ili tamne komore. Dovoljno je da se digitalni fotoaparati ili mobiteli uključe. Ako je postignuto zadovoljstvo uslikanom fotografijom na tim medijima, moći će se ispisati na pisaču, podijeliti na internetu, poslati obitelji i prijateljima diljem zemlje.

2.2. Chalfenov okvir

Belaj (2006) prikazuje Chalfenov okvir koji pomaže u razumijevanju važnosti fotografije. Chalfenov okvir sastoji se od četiri glavne aktivnosti: planiranja, snimanja ili fotografiranja, uređivanja fotografije prije pokazivanja te pokazivanja fotografije ili filma. Svaki od tih događaja sastoji se od pet komponenata:

1. osobe koje sudjeluju
2. tema kojom se opisuje sadržaj fotografije (rođenje djeteta, krštenje, vjenčanje, rođendan, izleti, putovanja...). Ovdje postoji mogućnost za više odgovora jer svaki čovjek ima svoju viziju i svoj način interpretacije.
3. mjesto zbivanja (prostorno okruženje) – dom, bolnica, kuća, crkva, priroda
4. oblik poruke – kako je fotografija pohranjena te na koji način će se koristiti za daljnju upotrebu (u albumima, pregledane pomoću projektor, pohranjene na disku)
5. kod – informacije o navikama, rutini, konvencijama koje fotografiji daju određeni izgled

Belaj (2006), objašnjavajući proces fotografiranja, dotiče se i Goffmanovog okvira koji se temelji na principu dramaturgije. Goffmanov okvir se temelji na situacijama koje se mogu promatrati iz dviju različitih perspektiva: perspektive izvođača i perspektive publike. Ovisno o perspektivi promatrane situacije, publika može biti i osoba koja fotografira, ali i fotografirana skupina. Promatrajući situaciju iz gledišta onog koji fotografira, ta osoba ostavlja dojam na publiku koja može biti osoba ili fotografirana skupina, uz mogućnost postojanja promatrača koji nisu sudjelovali u fotografiranju. Međutim, u obrnutoj situaciji, osoba koja fotografira je publika, a fotografirana skupina ili osoba se ponaša tako da ostavi što bolji dojam na druge.

Što se tiče uređivanja fotografije prije pokazivanja javnosti, Belaj se dotiče dviju Goffmanovih zona. Prva se tiče nastupa u kojoj se istovremeno nalazi i izvođač i publika.

Druga je ona pozadinska, unutar koje se nalazi izvođač ili tim koji se predstavlja, ali je nedostupna publici. U toj zoni izvođač, ili predstavljajući tim, želi ostaviti što bolji dojam na publiku. Događaju se različite manipulacije i intervencije koje publika ne vidi, prije nego li se željena fotografira prikaže javnosti. Kada pojedinac prikazuje svoj proizvod drugima, nastojat će prikazati samo onaj završni proizvod (Belaj, 2006, prema Goffman, 2000:115). Tu se isprepliću radnje manipulacije i intervencije prije javnog pokazivanja željene fotografije. Greške i nepravilnosti ispravljaju se prije nego što predstava počne, a tragovi koji svjedoče da ih je bilo i da su otklonjene se prikrivaju. I kad pojedinac predstavlja svoj proizvod drugima, nastojat će im prikazati samo završni proizvod (Belaj, 2006, prema Goffman, 2000:56). Također, pokazivanje fotografije promatra se prema Goffmanovim principima jer predstavlja određenu društvenu interakciju. Publika je uvijek ona kojoj se fotografije pokazuju ili je ona koji ih pregledava. Javno pokazivanje fotografija predstavlja važan komunikacijski događaj.

2.3. Važnost kompozicije u fotografiji

Kompozicija fotografije je dobra kada su njezini elementi raspoređeni tako da uspješno komuniciraju s promatračem (Ang, 2004). Kompozicija fotografije je važna kako bi se panorama koju vidi čovjek u stvarnosti pretvorila u privlačnu fotografiju korištenjem kompozicijskih pravila (Johnson, 2003):

1. pronalaženje žarišta – odnosno objekt fotografije koji privlači gledateljev pogled, u odgajateljevom slučaju to može biti dijete; javlja se problem loše kompozicije ako osoba koja fotografira ne zna točno odrediti koji je njezin objekt jer se ne zna na čemu je naglasak. tj. u što se gleda
2. pravilo trećine – potrebno je zamisliti dvije vodoravne i dvije horizontalne linije kako bi se uravnotežila fotografija
3. ispunjavanje kadrova – potrebno je smanjiti nepotreban prostor
4. pomicanje obzora – iznad ili ispod središta fotografije
5. korištenje linija, simetrije, uzoraka – linije mogu biti prirodne ili umjetne; kombiniranje uzoraka sa simetrijom kako bi se uravnotežile fotografije
6. dubina polja oštine – dubina se odnosi na ono što je u fokusu fotografije; u određenom fokusu bit će također neki prostor koji se nalazi ispred ili iza njega;

predstavlja čitavo područje oštrog fokusa (određuje ju zaslon, žarišna duljina te udaljenost objekta)

Također, prema Ang (2004) kompozicija može biti:

- simetrična – izražava se čvrstoća, postojanost, snaga, prikladno za snimanje fotografije s puno detalja
- radijalna – glavni elementi šire se iz sredine prema rubovima čime fotografija dobiva na živahnosti, čak i ako je subjekt u mirnom položaju
- dijagonalna – s jednog dijela fotografije prema drugom, pridonose većoj energiji od vodoravnih linija
- preklapajuća – naglašava se dubina prostora, poziva se na uočavanje kontrasta; prvi slučaj podrazumijeva razabiranje udaljenosti tako da se prepoznaje kako jedan predmet prekriva drugi samo ako je ispred njega, drugi slučaj odnosi se na objekte koje se, iako se zna da se međusobno udaljeni, percipira zajedno

2.4. Fotografija u odgojno-obrazovnom procesu odgajatelja

Prema Vujičić (2015), osim što fotografija predstavlja vizualni jezik, ona čini sastavni dio pedagoške dokumentacije u pedagoškim istraživanjima, kreiranju kurikula vrtića ili odgojne skupine. Fotografije omogućuju odgajateljima da vide određene situacije ili događaje koji su im promaknuli ili koje nisu razumjeli tijekom odgojno-obrazovnog procesa. One predstavljaju svojevrsnu vizualnu priču te omogućuju osobnu procjenu, različite perspektive misli, ideje kako bi se dobio uvid u odgojno-obrazovnu praksu na što produktivniji način. Sukladno navedenom, različite fotografije mogu poslužiti kao poticaj za daljnja istraživanja i mijenjanje odgojno-obrazovne prakse. Nadalje, autorica definira tri funkcije fotografije: reprezentativne, medijacijske i epistemološke, a koje se međusobno nadopunjuju na mehaničkoj razini – proces fotografiranja, metakognitivnoj razini – proučavanjem fotografije te komunikacijskoj razini – upotrebljivost fotografije (Vujičić, 2015, prema Moran i Tegano, 2005). Time se predstavlja interpretativan okvir kojim se omogućuje refleksija i komunikacija sa sobom ili drugima kao jezik u pedagoškom istraživanju. Odgajatelj je stručnjak koji putem refleksivne prakse izgrađuje

svoje profesionalno znanje i kompetencije. Što je refleksivna praksa kvalitetnija, to će se odgajatelji više izlagati ozbiljnom i temeljitom istraživanju uz uključivanje u raspravu s ostalim dionicima odgojno-obrazovnog procesa (Vujičić, 2015). Od odgajatelja se zahtijeva da donosi odluke te izgrađuje svoju profesiju uključivanjem u istraživanja i poticanjem suradnje u svim razinama njegove naobrazbe, a ne isključivo prenošenjem teorijskog znanja (Vujičić i sur., 2012, prema Kiper i Mischke, 2008).

Neka od nadolazećih pitanja mogu poslužiti u odgojno-obrazovnom procesu učenja pomoću fotografija, razotkrivanju interpretativnih pitanja i rekonstrukciji pedagoškog pristupa (Vujičić, 2015, prema Lemon, 2007):

Što vidim kada gledam u fotografiju? Koja priča proizlazi iz nje? Čiju priču fotografija pripovijeda? Tko je na slici pripovjedač? Pripovijeda li fotograf priču ili je on interpretator? Što vide drugi odgajatelji kada promatraju fotografiju? Otkriva li se na fotografiji previše toga? Može li fotografija poslužiti kao alat za mijenjanje ili istraživanje prakse? Uspoređuju li se sličnosti i razlike u odgojno-obrazovnoj praksi odgajatelja? Žele li odgajatelji/ djeca biti viđeni na fotografijama? Koju poruku fotografija šalje? Kakav dojam ostavlja fotografija na proces učenja djece? Kakav utjecaj ona ima na socijalnu interakciju djece u odgojno-obrazovnoj skupini? Može li se vizualno pripovijedanje koristiti kao metoda refleksivne prakse? Kakva je moć fotografije u prikazivanju stvarnosti unutar odgojno-obrazovnog rada? Smatram li se dobrim odgajateljem?

Nadalje, u procesu fotografiranja odgajatelji trebaju pokazati djeci kako se služiti digitalnom kamerom. Potrebno je upoznavanje s opremom te objašnjenje kako se s njome oprezno koristiti. Također, može se napraviti posebno mjesto gdje se oprema pohranjuje. Odgajatelj može poslužiti kao model djeci te im pokazati kako gledati kroz digitalni fotoaparatus/mobitel te kako fokusirati sliku na objekt koji žele fotografirati. Neka djeca to vrlo brzo nauče, a neka su manje precizna. U svakom slučaju, potrebno je omogućiti djeci da steknu iskustvo u procesu fotografiranja, osjećaj zadovoljstva i uspjeha. Nadalje, odgajatelji će dobiti uvid u ono što ih zanima i što su odabrali kao predmet za fotografiranje (Byrnes i Wasik, 2009).

2.5. Fotografija kao alat za učenje u ustanovama RPOO-a

Osim što fotografija, tj. slika, govori više od tisuću riječi, ona također pomaže u učenju riječi, jačanju rječnika i drugih vještina ako se kvalitetno koristi u ustanovama ranog i predškolskog odgoja. Uz pomoć fotografije djeca imaju priliku vidjeti stvari koje uživo nisu imali priliku vidjeti ili nemaju mogućnosti vidjeti (npr. ocean, divlje cvijeće, životinje iz Afrike ili s nekog drugog kontinenta.). Fotografija se rijetko koristila kao alat za učenje, međutim, povećanjem pristupačnosti i dostupnosti digitalnih kamera, ona može poslužiti kao alat za olakšavanje učenja u dječjem vrtiću (Byrnes i Wasik, 2009). Teorije konstruktivizma tvrde kako djeci treba biti pružena prilika sudjelovanja u aktivnostima kako bi učinkovito učili i konstruirali svoje znanje (Byrnes i Wasika, 2009, prema Rogoff, 1990). Djeca mogu puno više naučiti kada aktivno djeluju u svijetu u kojem žive nego pasivnim eksperimentiranjem svijeta. Kako bi se optimiziralo iskustveno učenje djece o fotografiji i digitalnim kamerama, vrlo je važno da odgajatelji dopuste djeci da aktivno sudjeluju u procesu fotografiranja. Kada je djeci omogućeno da samostalno odlučuju što žele fotografirati i kada uistinu koriste digitalni fotoaparatus/mobitel u procesu fotografiranja, tada se poboljšava njihov proces učenja. Postoje brojni načini kako podržati dijete u započinjanju procesa fotografiranja. Pružanjem prilike djeci da sudjeluju u određivanju konteksta fotografije i da razgovaraju o onome što je na fotografiji, ojačava dječji vokabular i učenje smislenog jezika.

Autorice navode nekoliko načina koje mogu pomoći djeci i odgajateljima da maksimalno iskoriste iskustvo fotografiranja i iskoriste fotografiju na koristan način:

1. Odgajatelji trebaju dati djeci mogućnost da drže digitalni fotoaparatus/mobitel, fotografiraju i vide što su fotografirali. Ako se radi o skupljnoj opremi, odgajatelji trebaju pokazati djeci kako da se na oprezan način njome koriste.
2. Odgajatelji trebaju biti otvoreni za nekonvencionalan način dječjeg fotografiranja. Dječji je pogled na svijet jedinstven i fotografiraju iz različitih perspektiva. Na primjer, mlađa djeca ponekad ne žele uslikati cijeli objekt ili cijelu osobu, već im je zanimljivije fotografirati određeni dio stolice ili prijateljevo uho. Potrebno im je dopustiti da uživaju u tom procesu jer se tako dobiva uvid u dječje razmišljanje.

3. Djeca trebaju imati širok pristup digitalnim kamerama. One dopuštaju izravan pristup uslikanim fotografijama te da se iste isprintaju za nekoliko minuta.
4. Jedna od najbitnijih stvari je da se odgajatelji zabave s djecom i da nauče nešto o njima. Potrebno je razgovarati s djecom, pomoći im da podijele svoje misli i ideje te tako svi uče jedni od drugih.

Byrnes i Wasik (2009) navode neke od aktivnosti, a tiču se procesa fotografiranja koji pomaže u razvoju dječjeg rječnika i drugih vještina opismenjavanja:

1. fotografije u šetnji – odgajatelji trebaju dati djetetu mogućnost da fotografira dok je na dvorištu dječjeg vrtića ili na izletu; omogućiti djetetu da kaže i opiše što je fotografirao
2. igra spajanja – potrebno je omogućiti djeci da fotografiraju stvari i drugu djecu u svojoj skupini; nakon toga fotografije se mogu postaviti na različite hrpe, a djeca raditi u manjim grupama kako bi locirali objekt ili osobu koja je prikazana na fotografiji – osobito može biti zabavno ako je prikazan samo dio objekta ili osobe
3. personaliziranje fotografija – djeca mogu fotografirati i unutar svojih domova (večeru s obitelji, igranje s kućnim ljubimcem, gdje se vole sakriti...) i tada razgovarati o stvarima koje su im poznate; prije toga odgajatelji trebaju objasniti roditeljima vrijednost samostalnog korištenja digitalnog fotoaparata/mobitela, a to je stjecanje autonomije kod djece
4. fotografije za pripovijedanje i prepričavanje – fotografije se mogu koristiti za stvaranje priča, ilustriranje ideja ili za prepričavanje; djeca mogu osmisliti i stvoriti svoju ili grupnu priču o provedenom danu u dječjem vrtiću te je ispričati odgajateljima ili drugoj djeci; odgajatelj može nasumično odabrati neke fotografije, izmiješati ih i provesti aktivnost s djecom da ispričaju neku priču povezanu s onom koja je na slici
5. igre pogađanja – fotografije mogu pomoću djeci da nauče o nepoznatim objektima i mjestima koja se nalaze u njihovom okruženju, odgajatelj im može pokazati i fotografije poznatih mjesta poput muzeja, dućana, knjižnice ili parka te razgovarati s njima o tome što se na tim mjestima radi; može im se pokazati fotografija kita ili kosilice te djeca trebaju imenovati objekt/stvar i što se s tim radi

Osim navedenih aktivnosti, odgajatelji s djecom uz pomoć snimljenih fotografija mogu izraditi fotoalbum s važnim trenutcima života djece. Fotoalbum se može odnositi na svako individualno dijete ili na svu djecu iz skupine. Ova aktivnost dopušta djeci da koriste svoj rječnik u opisivanju fotografija i dobiju povratnu informaciju od svojih vršnjaka, roditelja, odgajatelja. Također, fotografiranjem djeca razvijaju pojam o sebi i ostaloj djeci unutar njihove odgojne skupine. Autorice navode primjer kako djeca u osnovi ostaju ista iako nose različitu odjeću iz dana u dan. Sukladno navedenom, odgajatelji mogu organizirati aktivnost u kojoj djeca fotografiraju ostalu djecu iz svoje skupine u različitim danima, kada nose različite komade odjeće ili se oblače za neku predstavu. Odgajatelj im može postaviti pitanja da prepoznaju tko je na fotografiji, da zajedno razgovaraju o tome što je slično, a što je različito na fotografijama. Ako se djeca ne mogu prepoznati, odgajatelji trebaju objasniti djeci da izgled može biti drugačiji, ali osoba koja se nalazi iza toga ostaje ista. Fotografije pomažu djeci da razumiju emocije i kako se osjećaju što doprinosi njihovom socioemocionalnom razvoju kao i jezičnom (Byrnes i Wasik, 2009, prema Gallagher, 1999, prema Snow i sur., 2001). Kod mlađe djece, autorice tvrde kako je dobro imati njihove prave fotografije koje pokazuju njihove različite emocije kako bi odgajatelj mogao razmišljati i razgovarati s djecom o osjećajima koji su povezani s njima i njihovim iskustvom. Fotografije na kojima se dijete smije mogu se koristiti za razgovor o osjećajima i o tome što djecu čini sretnima. Suprotno, fotografije koje pokazuju kako dijete ili neka druga osoba plače ili se mršti pomažu djeci u prepoznavanju osjećaja tuge. Pružanjem stvarnih fotografija dječjih emocija, poboljšat će se rasprava o socioemocionalnom razvoju i potaknuti razvoj empatije kod ostale djece. Autorice navode još jedan primjer, a taj je da imanje fotografije djeteta koje je tužno pomaže u pokretanju rasprave tj. razgovora o tome kako se to dijete osjeća i što ostali mogu napraviti kako bi se ono osjećalo bolje (Byrnes i Wasik, 2009).

U svemu tome, vrlo je važna medijska pismenost. Više o tome objašnjeno je u sljedećem poglavlju.

3. VAŽNOST MEDIJSKE PISMENOSTI U ODGOJNO-OBRAZOVNOM PROCESU

Pojavom suvremene tehnologije, označena je velika prekretnica u svijetu medija i naobrazbe njihovih korisnika 21. stoljeća. Za početak, medijska pismenost podrazumijeva određeno znanje o tehnologiji te kako se njome koristiti. To vrijedi za računala, digitalne fotoaparate, mobitele, kamere, digitalne radijske prijemnike, satelitske programe i slično. Pojavom digitalne tehnologije javljaju se novi izazovi te traže od korisnika i nova znanja (Zgrabljic Rotar, 2005). Međutim, medijska pismenost ne znači isključivo posjedovanje tehnološkog znanja. Prema priručniku „Novo vrijeme, novi mediji: medijska pismenost mladih u 21. stoljeću“, autorica Grgić i sur. (2016), potrebno je poznavati i neka od sljedećih načela:

1. Medijska pismenost podrazumijeva učenje o svim medijima kao što su: tisak, radio, televizija, digitalni fotoaparat, mobitel; učenje njihove povijesti, funkcionalnosti, o posjedovanju i kontroli medija, koncentraciji medijskog vlasništva i slično.
2. Medijska pismenost uči pojedinca razumjeti specifičan simbolički jezik određenih medija. Također, uključuje i estetsku dimenziju.
3. Mediji imaju i svoje pozitivne i svoje negativne strane te obje utječu na društvo, oblikovanje djetetovog identiteta, ali i odraslih.
4. Odgajateljima, nastavnicima i roditeljima, treba medijska pismenost u svrhu razumijevanja djece i pravilnog odgoja. Potrebno je da svaki pojedinac osvijesti svoje medijske navike.
5. Vrlo je važno da odgajatelji, nastavnici, roditelji i ostali pojedinci, omoguće djetetu rad s medijima, tj. njihovo praktično razumijevanje.
6. Države su dužne poštivati Konvenciju UN-a o pravima djece prilikom svoje medijske politike.

Također, u priručniku je jasno definirano na koje sve načine medijska pismenost pomaže odraslima (odgajateljima, učiteljima, nastavnicima, roditeljima) te mladima i djeci. Pomaže im u razvijanju kritičkog mišljenja, razumijevanja poruke koje mediji prenose, identifikaciji medijske strategije, prepoznavanju kako vlasnici medija oblikuju sadržaj, kojima tehnikama uvjeravanja se koriste, u

prepoznavanju pogrešnih i lažnih informacija, nejasnih dijelova priče; u ocjenjivanju medijskih poruka prema vlastitom iskustvu, vjerovanju i vrijednostima, kreiranju i distribuciji vlastite poruke te zalaganju za medijsku pravednost.

3.1. Digitalna kompetencija u odgojno-obrazovnom procesu

Nacionalni okvirni kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) ističe osam temeljnih kompetencija za cjeloživotno učenje:

1. Komunikacija na materinskome jeziku
2. Komunikacija na stranim jezicima
3. Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju
4. Digitalna kompetencija
5. Učiti kako učiti
6. Socijalna i građanska kompetencija
7. Inicijativnost i poduzetnost
8. Kulturna svijest i izražavanje

U ovome potpoglavlju, više će se govoriti o četvrtoj temeljnoj kompetenciji – digitalnoj kompetenciji. Razvijanje digitalne kompetencije u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju znači upoznati dijete s tehnologijom koju koristi i načinom njezine upotrebe unutar različitih aktivnosti. U ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja predstavlja bitan alat u procesu učenja djece, dokumentiranja odgojno-obrazovnih aktivnosti te služi kao pomoć za osposobljavanje djece u samoevaluaciji vlastitih aktivnosti i procesu učenja. Digitalna kompetencija omogućila je djeci, kao i odraslima, da koriste tehnologiju u svojem planiranju, realizaciji i evaluaciji odgojno-obrazovnog procesa (NKRPOO, 2014).

Kako bi se djeca smisleno i odgovorno služila različitim vrstama medija, posebice modernim – digitalnim, odgajatelji im trebaju ponuditi odgovarajuće didaktičke modele te različite načine praktičnog upoznavanja s medijima kako bi dijete dobilo određeno iskustvo i razvijalo digitalne kompetencije (Mikić, 2013).

Prema Valković (2016), medijsko okruženje koje potiče na razvijanje medijskih kompetencija i povezanosti pedagoško-medijskog djelovanja treba sadržavati:

- kognitivnu dimenziju – znanje, analizu i razumljivost medijskih sadržaja
- etičku dimenziju – svjesnost o značenju i odgovornosti medija
- socijalnu dimenziju – čini ljudsko pravo, medijska politika i socijalno djelovanje
- estetsku dimenziju – važnost i značenje upotrebe slike, boje i tona
- mediji imaju informativnu, ali i izražajnu ulogu

Sukladno navedenom, autorica ističe kako nije dovoljno poznavati medije, već i biti aktivno osposobljen za interpretiranje njihovog sadržaja.

3.2. Digitalna pismenost djece

Različiti medijski alati i platforme utječu na dječji život nudeći im raznovrsne mogućnosti za učenje, zabavu, druženje, prilike i nova iskustva. Suvremeno djetinjstvo nosi sa sobom teško definiranje granica između virtualnog svijeta i stvarnosti. Ako se uzmu za primjer mobiteli, njih se koristi i kao fotoaparati, videokamera, računalo, za pružanje informacija, slušanje glazbe, igrice ili drugo. Iz tog razloga, potrebno je voditi dijete i dati mu podršku kako bi se ono osjećalo sigurno. Utjecaj raznih medija, društvenih mreža i komunikacijskih tehnologija ovisit će o tome koji sadržaj se bira za djecu ili kojima su izloženi. Sukladno tome, medijska ili digitalna pismenost smatra se jednom od najvažnijih vještina 21. stoljeća (Ćosić Pregrad, 2019).

Iako današnja djeca odrastaju u digitalnom dobu, potrebno ih je usmjeriti i dati potreban oblik podrške kako bi iskoristila ono što im digitalno doba nudi. Djeca nisu svjesna rizika koji se događaju na mrežama te nisu svjesni vlastite odgovornosti kako bi postali dobrim “digitalnim” građanima (Unicef, 2017).

Unicef (2017) u svom izvještaju *Stanje djece u svijetu* poziva na poduzimanje određenih akcija u svrhu razvijanja digitalne pismenosti i boljeg korištenja informacijsko-komunikacijskih tehnologija u obrazovanju djece:

- Kako i u školama, tako i u dječjim vrtićima, potrebno je razvijati digitalnu pismenost kod djece, budući da su okruženi medijima i drugim platformama od najranije dobi.

- Naglašava se potreba za isprobavanjem i testiranjem različitih medijskih oruđa u svrhu poboljšanja rezultata u učenju djece i proširivanju obrazovnih mogućnosti.
- Osiguravanje digitalnih pristupa u institucijama može biti jedina prilika da se djeca upoznaju s informacijsko-komunikacijskom tehnologijom.
- Odgajatelji, kao i ostali odgojno-obrazovni radnici, trebaju podržati razvoj digitalnih vještina i pismenosti kod djece. Međutim, potrebno je da odgajatelji razvijaju vlastite vještine i znanja kako bi mogli pomoći djecu u razvijanju digitalne pismenosti.
- Potrebno je razumjeti koji su rizici u dijeljenju sadržaja, od iznude i seksualnog uznemiravanja, krađe identiteta djece do dostupnosti njihovih informacija nepoznatim ljudima.
- Odgajatelji, roditelji i odrasli trebaju biti dobar digitalni model djeci i ponuditi im odgovoran i pošten način upotrebe digitalnih tehnologija.

3.3. Pravo na privatnost

U današnjem suvremenom, može se reći i digitalnom svijetu, svjedoči se činjenici kako su djeca sve više suočena s rizicima koji ugrožavaju njihovo pravo na privatnost, zaštitu ugleda i identiteta. To proizlazi iz jednog očitog razloga u kojem se svaki digitalni potez može snimiti te se taj sadržaj može proširiti na veliku publiku (Unicef, 2017).

Unicef (2017) unutar svoga izvještaja *Stanje djece u svijetu* poziva na poduzimanje određenih akcija u svrhu zaštite privatnosti i identiteta djece:

- Potrebno je postavljanje zaštitnih mjera kako bi se zaštitila privatnost, osobni podaci i ugledi djece i sve to u skladu s međunarodnim i etičkim standardima. Sve više institucija kao što su dječji vrtić, škola, tvrtke ili vlade, obrađuje veliku količinu dječjih podataka koje su sakupljene i čuvane na mrežnim stranicama.
- Potrebno je osiguravanje maksimalne zaštite privatnosti koja uključuje osnove podešavanja digitalnih alata i platformi upotrebljivanih od strane djece.
- Potrebno je omogućiti djeci da prijavljuju povrede privatnosti te da društveni mediji i ostale platforme omogućuju jasne uvjete privatnosti, napisane jezikom koji je razumljiv djeci.

- Ne iskorištavati dječje osobne podatke u komercijalne svrhe te provoditi povećanu kontrolu.
- Najbitnije, voditi se najboljim interesom djece.

Prema *Konvenciji o pravima djeteta*, članku br. 16, „niti jedno dijete ne smije biti izloženo proizvoljnom ili nezakonitom miješanju u njegovu privatnost, obitelj, dom ili prepisku, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled.“

Međutim, prema izvješću o radu pravobraniteljica za djecu (2019), brojevi prijava vezanih uz kršenje dječjih prava na privatnost govore drugačije. Najviše prijava odnosilo se upravo na kršenje dječje privatnosti u medijima, uključujući društvene mreže i medije, kršenje dječjih prava na privatnost unutar institucija, vrtića, škola, bolnica, u obitelji i ostalim mjestima. Točnije, najveći broj prijava odnosio se na kršenje prava djece objavom njihovim slika na društvenim mrežama i to bez suglasnosti roditelja ili skrbnika. Roditelji su vrlo često imali pritužbe vezane uz kršenje osobnih podataka ili privatnosti njihove djece od strane fizičkih osoba i institucija u kojima je njihovo dijete privremeno ili trajno smješteno.

4. DIJETE, ODGAJATELJ, RODITELJ I MEDIJ

Činjenica je da današnja djeca žive u tzv. medijskom djetinjstvu jer odrastaju uz medije od svoje najranije dobi. Kod odraslih, odgajatelja i roditelja javlja se određeni strah od negativnih medijskih utjecaja na dijete, dok se zanemaruju i oni pozitivni. Medijski odgoj djece podrazumijeva mnoga pedagoška iskustva, aktivan i kreativan pristup medijima. Vrlo je bitno da se djetetu približe različiti mediji kao jedan oblik stvaralaštva. Potrebno je da odgajatelji, roditelji te odrasle osobe razgovaraju s djecom o medijskim sadržajima, proizvodima, vrstama medija, zajednički analiziraju poruke određenog medija te jedna od bitnijih stvari – promatraju doživljaj djece pojedinog medija kako bi to poslužilo u daljnjem odgojno-obrazovnom radu. Odgajatelji u svojem odgojno-obrazovnom radu moraju biti otvoreni prema svijetu medija. Time će odgajatelji spoznati njihove mogućnosti, korisnost, ali i opasnost. Nadalje, odgajatelji trebaju biti svjesni važnosti medija u dječjem odrastanju te razvijati senzibilitet prema tome. Bitno je da se sagledaju i pozitivne i negativne strane medija jer se isključivo tako može razumjeti njihova složenost. Također, djeca u svojim domovima koriste različite medije te je to još jedan razlog zbog kojega je potrebno djeci približiti medije i aktivno se njima služiti (snimati, fotografirati). Na taj način djeca spoznaju mogućnosti koje im mediji nude. Odgojitelji, kao i roditelji i odrasli, moraju biti otvoreni za razgovor s djecom o njihovim doživljajima i iskustvima medija što sa sobom donosi suvremeni medijski odgoj. Dijete ima pravo pristupiti i koristiti različite medije te biti aktivni sudionik u medijskom stvaralaštvu. Međutim, jednako tako ima pravo i na zaštitu svoje privatnosti i zaštitu od neprimjerenih sadržaja (Mikić, 2013). Postoji jedna važna stvar koja se tiče privatnosti djece i fotografija. Kako bi odgajatelj mogao fotografirati djecu i pokazati fotografije drugima, potrebna je suglasnost roditelja ili skrbnika. Nadalje, odgajatelji trebaju biti oprezni prilikom prikazivanja fotografija druge djece i ne stavljati ih ne internet, osobito ako je omogućen javni pristup. Sukladno navedenom, ističe se kako je najbolje imati pismeno dopuštenje roditelja (Byrnes i Wasik, 2009).

4.1. Utjecaj medija na socijalizaciju djece

Prema Valković (2016), oblikovanje identiteta, drugačije shvaćanje i forma znanja te nove uloge odgajatelja u obrazovnom procesu tri su područja na koja mediji djeluju u kontekstu procesa socijalizacije. Mediji pružaju mogućnost otkrivanja i prikrivanja informacija, stvaraju osjećaj pripadnosti i sudjelovanja, ali i izoliranost te odvojenost. Većina iskustava djece i mladih upravo polazi od tzv. medijskog iskustva, pritom se misli i na ponuđeni sadržaj i način prezentiranosti medija. Također, određena ponašanja i djelovanja postaju vidljiva i sve manje privatna. Odrasli i djeca razmjenjuju svoja iskustva i suočavaju se s različitim mogućnostima tumačenja što pomaže u analizi sadržaja određenog medija. Također, učitelj ili odgajatelj ne prenosi znanje, već se doživljava kao kulturni posrednik, kao netko tko pomaže djeci u procesu obrazovanja. Odnosno, linearan proces učenja koji je usmjeren na primanje informacije slabi, a sve je više zastupljen proces socijalizacije u kojem je dijete/učenik protagonist.

5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Metodologija istraživanja prikazat će se preko definiranja cilja, definiranja hipoteza za istraživanje, instrumenta mjerenja uzorka i obrade prikupljenih podata.

5.1. Definiranje cilja

Cilj istraživanja bio je utvrditi u kojoj mjeri je digitalna fotografija zastupljena i na koji je način upotrebljavana u odgajateljevom odgojno-obrazovnom radu s djecom. Naglasak je stavljen na dva medija – digitalna fotografija te mobitel, budući da su danas jedni od najzastupljenijih medija u društvu.

Digitalna fotografija danas je uvelike zastupljena u svim sferama društva. Međutim, vrlo malo istraživanja pokrenuto je upravo na tu tematiku što je rezultiralo ovdje provedenim istraživanjem.

5.2. Hipoteze istraživanja

Definirane su sljedeće hipoteze:

H0: Odgajatelji se ne pripremaju za fotografiranje u odgojno-obrazovnom radu s djecom.

H1: Odgajatelji u maloj mjeri provode aktivnosti u svrhu razvoja digitalnih kompetencija kod djece.

H2: Dječji vrtići osiguravaju iznimno malo sredstava za razvoj digitalnih kompetencija u odgojno-obrazovnom radu odgajatelja.

5.3. Instrument mjerenja

U ovom radu korišteni su podaci sakupljeni online anketnim upitnikom koji je bio namijenjen isključivo odgajateljima koji djeluju u odgojno-obrazovnom radu s djecom na području Republike Hrvatske. Online anketni upitnik sastoji se od petnaest pitanja višestrukog izbora i četiri pitanja kratkog odgovora, tj. pitanja otvorenog tipa, a poveznica

za pristup podijeljena je na društvenim mrežama. Prikupljeno je 68 uzoraka. Upitnik je sastavljen u četiri dijela:

U prvom su dijelu pitanja koja se odnose na dob ispitanika, stupanj obrazovanja i radno iskustvo.

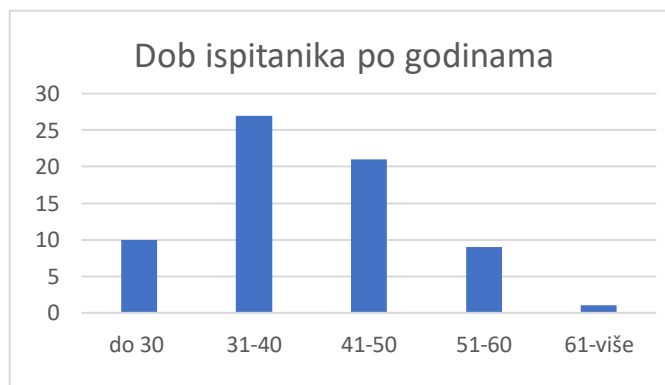
U drugom se dijelu istražuje koliko se odgajatelji pripremaju za fotografiranje i obradu fotografija u radu s djecom, odnosno koliko se često pripremaju te na koji način, usavršavaju li se, mijenjaju li položaj kamere prilikom fotografiranja, razmišljaju li o kompoziciji, uređuju li fotografije te u kojim programima.

Treći dio govori o manjku zastupljenosti aktivnosti koje odgajatelji provode s djecom, a poticale bi razvoj digitalnih kompetencija kod djece, odnosno tiče se provođenja aktivnosti za poticanje razvoja digitalnih kompetencija kod djece te načina pripremanja za provođenje istih.

Četvrti dio odnosi se na dječje vrtiće koji ne osiguravaju dovoljno sredstava za poticanje razvoja digitalnih kompetencija u odgojno-obrazovnom radu, tj. odgojnoj skupini djece.

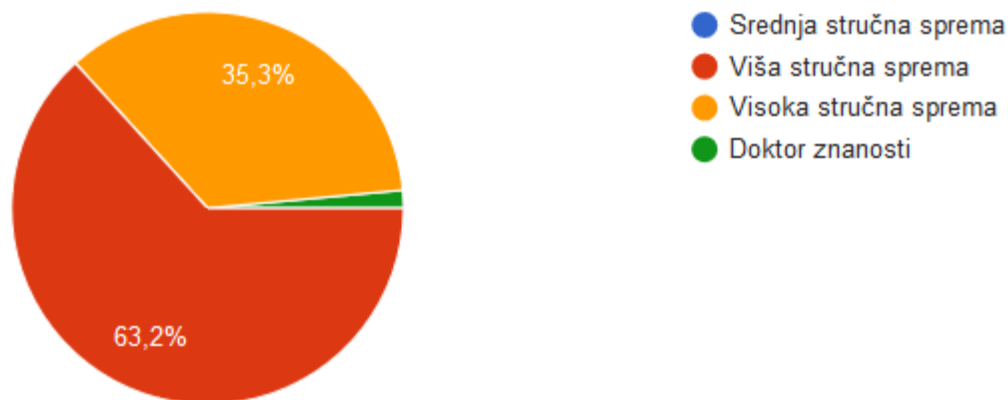
5.4. Rezultati i rasprava

U uzorku od 68 ispitanika najviše ih je u dobi od 31 do 40 godina, odnosno 39,71 % ispitanika, od 41 do 50 godina ima 30,88 % ispitanika, do 30 godina ima 14,71 % ispitanika, od 51 do 60 godina je 13,24 % ispitanika i najmanje je u dobi od 61 i više godina, odnosno 1,47 % ispitanika.

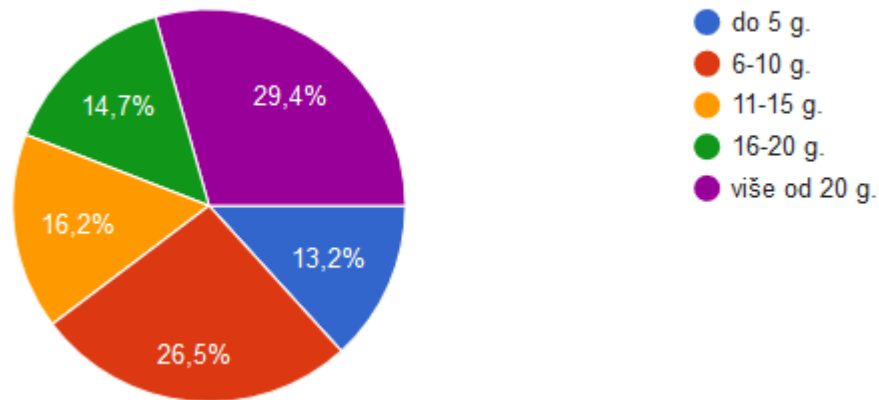
Slika 1. Dob ispitanika (autorski rad)

Kada se gleda stupanj obrazovanja anketiranih odgajatelja, najviše njih ima višu stručnu spremu – 63,2 %, zatim visoku stručnu spremu 35,3 %, dok je doktora znanosti 1,5 %. Niti jedna anketirana osoba nema samo srednju stručnu spremu. Možemo zaključiti kako je najčešći stupanj obrazovanja odgajatelja koji rade u odgojno-obrazovnom procesu s djecom viša stručna sprema (prvostupnik, tj. baccalaureus).

Slika 2. Distribucija odgovora na pitanje „Stupanj obrazovanja“ (autorski rad)

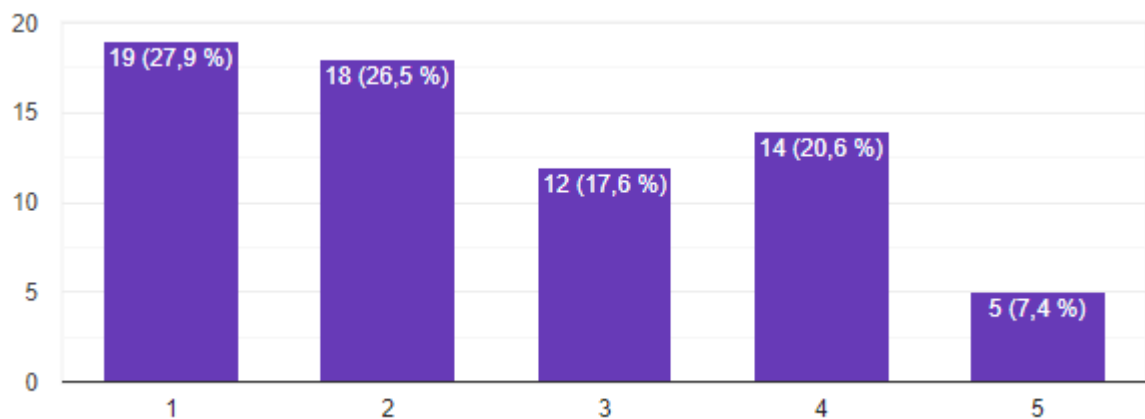
U istraživanju su uzeti podaci i o radnom iskustvu odgajatelja. Tako najviše ispitanika ima 20 i više godina radnog staža, odnosno njih 29,4 %. Potom slijedi postotak od 26,5 % koji obuhvaća radni staž odgajatelja od 6 do 10 godina. 16,2 % ispitanika ima 11 – 15 godina staža, 14,7 % ispitanika ima 16 – 20 godina staža te najmanji dio ispitanika, 13,2 %, ima do 5 godina radnog staža, tj. iskustva.

Slika 3. Godine radnog iskustva (autorski rad)

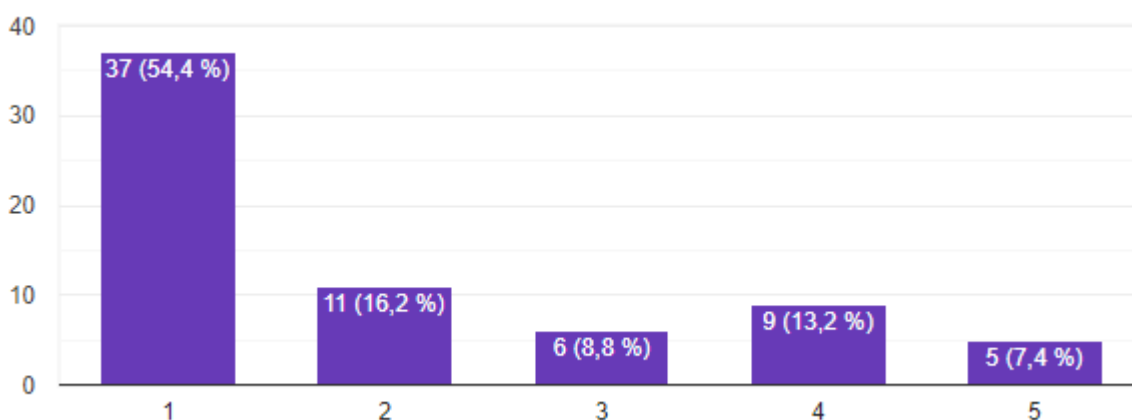
Ispitanicima su postavljena pitanja o pripremi i obradi fotografija te su mogli izraziti svoj stav od 1 do 5. 1 je označavalo "nikad", 2 „rijetko“, 3 "ponekad", 4 "često" i 5 „uvijek“.

Ispitanicima je postavljeno pitanje: „Koliko se često pripremate kada fotografirate mobitelom?“ 27,9 % ispitanika je odgovorilo nikad, 26,5 % ispitanika je odgovorilo rijetko, 20,6 % ispitanika je odgovorilo često, 17,6 % ispitanika je odgovorilo ponekad te je najmanje ispitanika dalo odgovor uvijek 7,4 %.

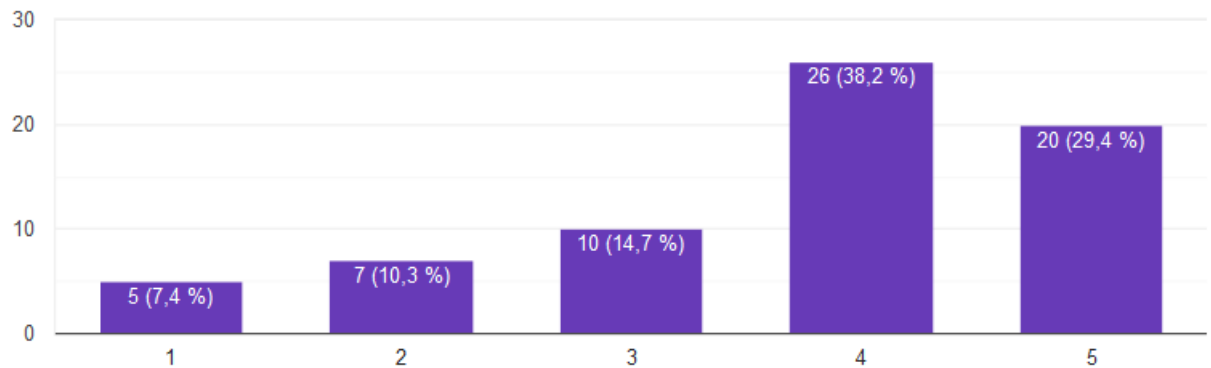
Slika 4. Distribucija odgovora na pitanje „Koliko se često pripremate kada fotografirate mobitelom?“ (autorski rad)

Kako bi se moglo vidjeti postoji li određena razlika između fotografiranja mobitelom i digitalnim fotoaparatom, postavilo se sljedeće pitanje „Koliko se često pripremate kada fotografirate digitalnim fotoaparatom?“ Kao što je bilo i očekivano, 54,4 % ispitanika se nikad ne priprema za takvu vrstu fotografiranja te je potvrđena teza da se odgajatelji ne pripremaju za fotografiranje u odgojno-obrazovnom radu s djecom. Nadalje 16,2 % ispitanika je odgovorilo da se rijetko pripremaju, 13,2 % ispitanika je odgovorilo često, 8,8 % ispitanika je odgovorilo ponekad, a najmanje njih, odnosno 7,5 % ispitanika, odgovorilo je kako se uvijek pripremaju.

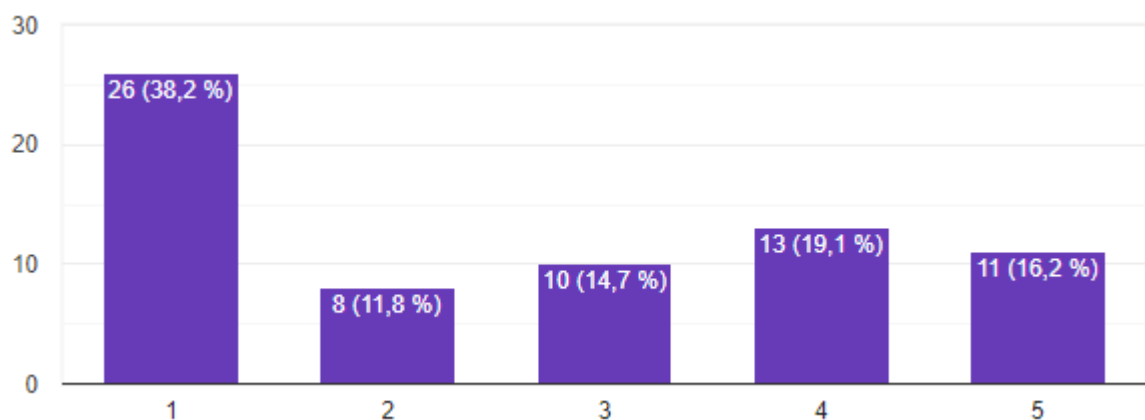
Slika 5. Distribucija odgovora na pitanje „Koliko se često pripremate kada fotografirate digitalnim fotoaparatom?“ (autorski rad)

Kako je pretpostavljeno da se ispitanici ne pripremaju za fotografiranje, postavljeno im je sljedeće pitanje: „Mijenjate li položaj kamere prilikom fotografiranja mobitelom?“ 38,2 % ispitanika je odgovorilo često, 29,4 % ispitanika je dalo odgovor uvijek, 14,7 % ispitanika je odgovorilo ponekad, 10,3 % ispitanika je odgovorilo rijetko, dok je 7,4 % ispitanika je odgovorilo kako nikad ne mijenja položaj kamere.

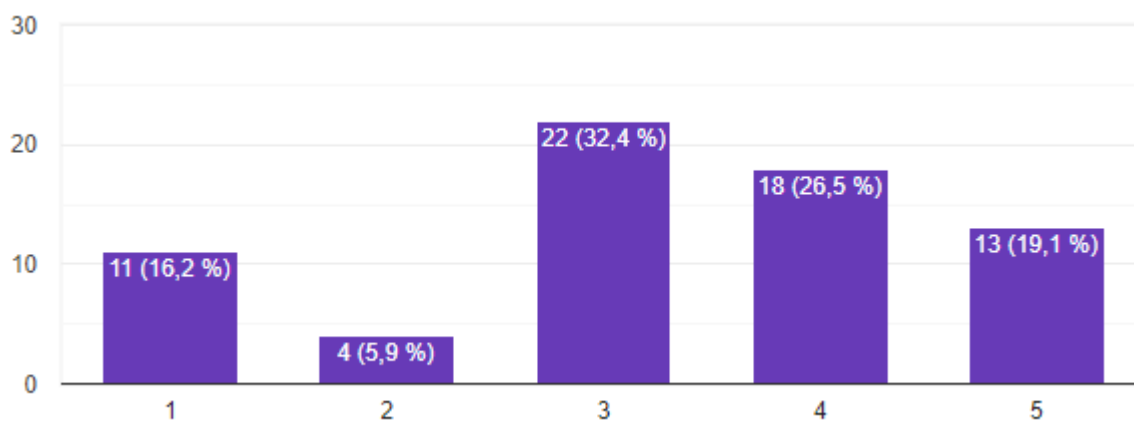
Slika 6. Distribucija odgovora na pitanje „Mijenjate li položaj kamere prilikom fotografiranja mobitelom?“ (autorski rad)

Rezultat nije iznenađujuć, budući da je poznato kako u današnje vrijeme na mobitelima često nastaje snimak od nekoliko fotografija u nizu iz različitih snimljenih položaja. Zatim se tim naknadnim mijenjanjem položaja donese odluka koja bi fotografija bila najbolja. Kako bi se vidjelo postoji li određena razlika u vezi s digitalnim fotoaparatom, postavljeno je pitanje: „Mijenjate li položaj kamere prilikom fotografiranja digitalnim fotoaparatom?“ Najviše ispitanika dalo je odgovor nikad i to njih 38,2 %. Zatim slijedi 19,1 % ispitanika koji često, 16,2 % ispitanika koji uvijek, 14,7 % ispitanika koji ponekad i 11,8 % koji rijetko mijenjaju položaj kamere. Iz toga možemo zaključiti da, ako fotografija nastaje na digitalnom aparatu, najčešće odabrani položaj je ispravan i slika je onakva kakvu je odgajatelj odlučio zadržati, tj. statična pa nije bilo potrebno mijenjati položaj što nije slučaj i kod mobitela.

Slika 7. . Distribucija odgovora na pitanje „Mijenjate li položaj kamere prilikom fotografiranja digitalnim fotoaparatom?“ (autorski rad)

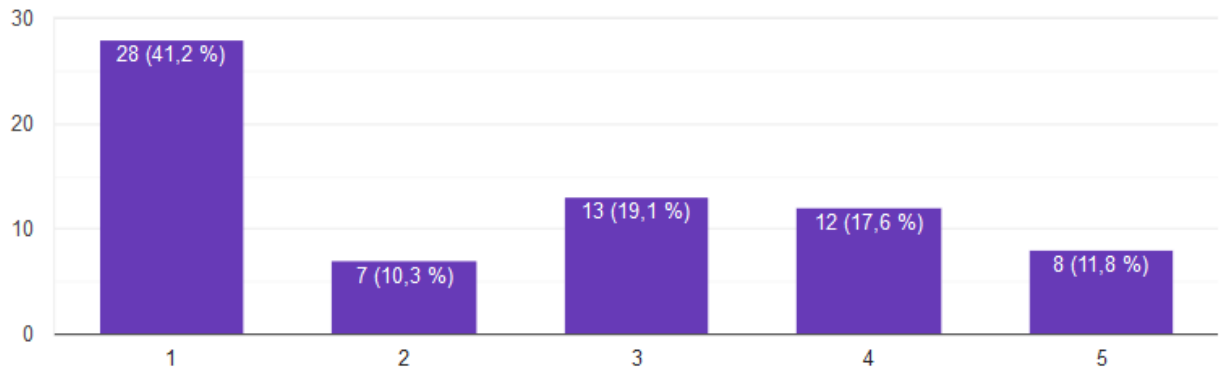
Nadalje, sljedeće postavljeno pitanje bilo je vezano uz osvjetljenje, kut snimanja, udaljenost kamere i oštrinu fotografirane stvari, predmeta i situacije što jednim nazivom čini kompoziciju. Pitanje je glasilo: „Razmišljate li o kompoziciji prije samog procesa fotografiranja mobitelom?“. Najčešći odgovor ispitanika je bio ponekad i to u 32,4 % slučajeva. Njih 26,5 % je odgovorilo često, 19,1 % ispitanika je dalo odgovor uvijek, 16,2 % ispitanika je dalo odgovor nikad te je najmanji broj ispitanika odgovorio rijetko, tj. njih 5,9 %.

Slika 8. . Distribucija odgovora na pitanje „Razmišljate li o kompoziciji prije samog procesa fotografiranja mobitelom?“ (autorski rad)

Također je usporedbe radi postavljeno pitanje: „Razmišljate li o kompoziciji prije samog procesa fotografiranja digitalnim fotoaparatom?“ Najveći broj ispitanika je odgovorio nikad, tj. čak njih 41,2 %, zatim ponekad njih 19,1 %, 17,6 % ispitanika često, 11,8 % ispitanika je odgovorilo uvijek te je najmanji broj ispitanika odgovorio rijetko, tj. njih 10,3 %. Vidi se kako postoji određena razlika između pridavanja pažnje digitalnom fotoaparatu i fotografiranju mobitelom.

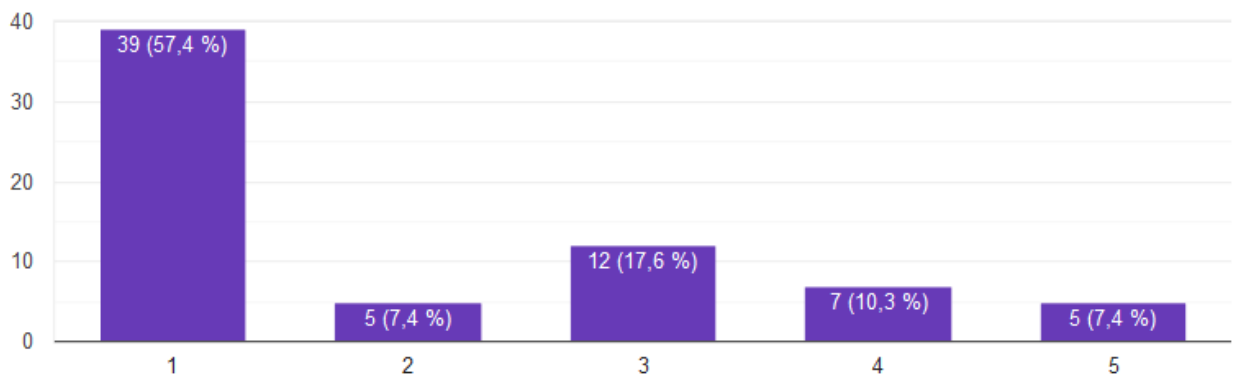

Slika 9. Distribucija odgovora na pitanje „Razmišljate li o kompoziciji prije samog procesa fotografiranja digitalnim fotoaparatom?“ (autorski rad)

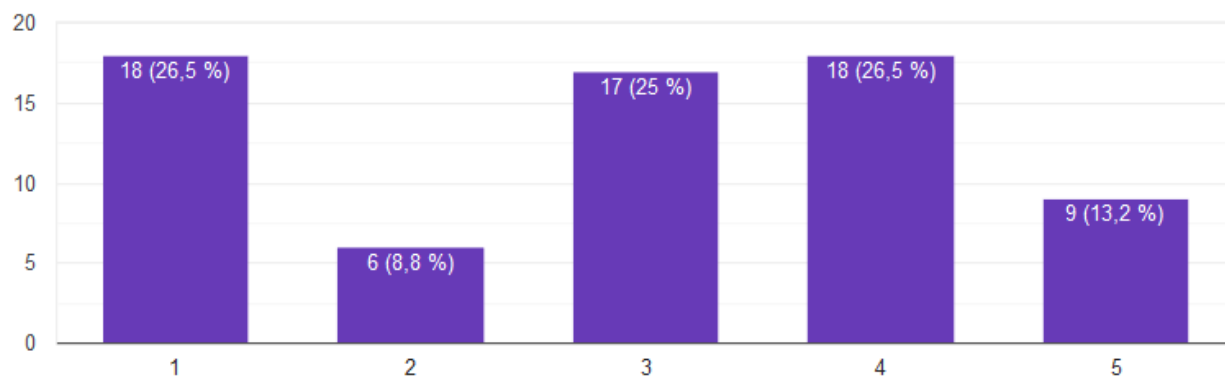
Također, ispitanicima je postavljeno pitanje: „Uređujete li fotografije uslikane digitalnim fotoaparatom?“ Čak 57,4 % je odgovorilo nikad, zatim slijedi njih 17,6 % s ponekad, 10,3 % koji često uređuju te isti broj ispitanika koji su dali odgovor rijetko i uvijek, 7,4 %.

Možemo zaključiti kako većina odgovajatelja smatra da fotografije nastale digitalnim aparatom nije nužno uređivati.

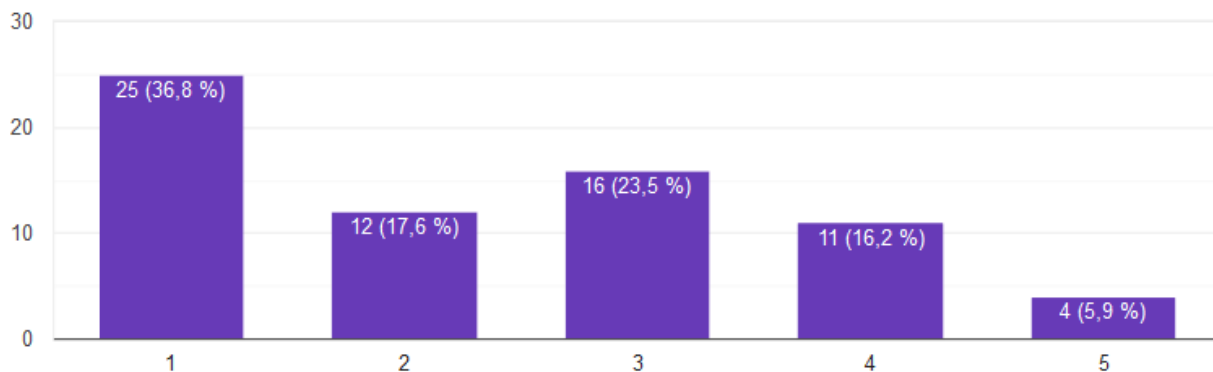
Slika 10. Distribucija odgovora na pitanje „Uređujete li fotografije uslikane digitalnim fotoaparatom?“ (autorski rad)

Također, usporedbe radi postavljeno je pitanje: „Uređujete li fotografije uslikane mobitelom?“ Jednaki broj ispitanika dao je isti odgovor, odnosno 26,5 % ispitanika je kazalo da nikad ne uređuje ili često uređuje fotografije. Potom slijedi 25 % ispitanika koji su dali odgovor kako ponekad uređuju fotografije. Fotografije uvijek uređuje 13,2 % ispitanika, te 8,8 % ispitanika ponekad uređuje fotografiju. Može se zaključiti kako je uređivanje fotografija češće odrađeno na mobitelima nego na digitalnom fotoaparatu.

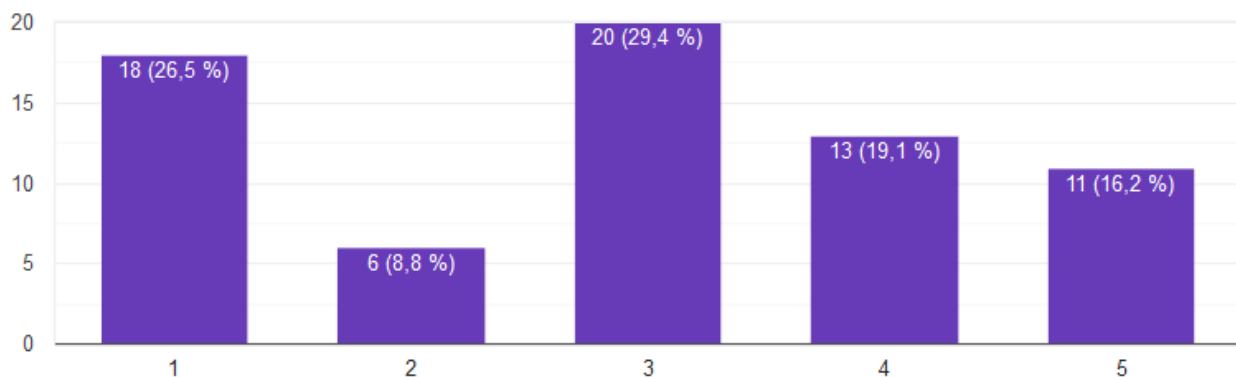
Slika 11. Distribucija odgovora na pitanje „Uređujete li fotografije uslikane mobitelom?“ (autorski rad)

Na pitanje „Usavršavate li se u svrhu razvijanja digitalnih kompetencija kod djece?“ 36,8 % ispitanika je odgovorilo nikad, 23,5 % je odgovorilo ponekad, 17,6 % je odgovorilo rijetko, 16,2 % često, a samo njih 5,9 % uvijek. Možemo zaključiti kako se veći broj odgajatelja ne usavršava u svrhu razvijanja digitalnih kompetencija u radu s djecom, odnosno ne smatra to važnim. S druge strane, vrlo mali postotak njih smatra to bitnim za potencijalni razvoj digitalnih kompetencija kod djece.

Slika 12. Distribucija odgovora na pitanje „Usavršavate li se u svrhu razvijanja digitalnih kompetencija kod djece?“ (autorski rad)

Na pitanje „Usavršavate li se u svrhu poboljšanja vlastitih digitalnih kompetencija?“ 29,4 % je odgovorilo ponekad, 26,5 % ispitanika je odgovorilo nikad, 19,1 % je odgovorilo često, 16,2 % uvijek te njih 8,8 % je odgovorilo rijetko. Može se zaključiti kako se najveći postotak odgajatelja ponekad usavršava u svrhu podizanja vlastitih kompetencija. Odnosno, može se zaključiti kako nekolicini odgajatelja nedostaje motivacije i volje te ne smatraju stručno usavršavanje, tj. cjeloživotno učenje obaveznim, tj. nužnim dijelom svoje profesije.

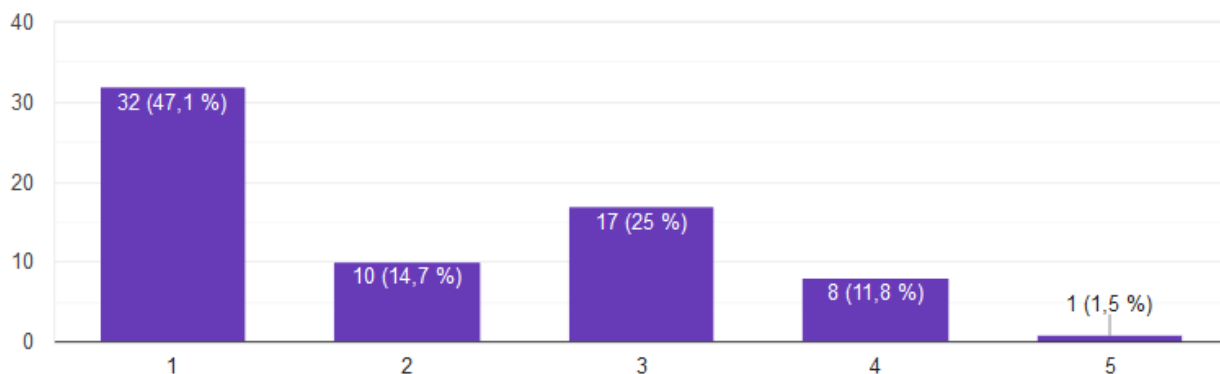
Slika 13. Distribucija odgovora na pitanje „Usavršavate li se u svrhu poboljšanja vlastitih digitalnih kompetencija?“ (autorski rad)

Na pitanje otvorenog tipa „Na koji način se pripremate kada fotografirate mobitelom?“ veći broj ispitanika je dao odgovor „Ne pripremam se“. Sljedeći je najčešći odgovor

sudjelovanjem u nekoj predaktivnosti vezanoj uz fotografiranje, potom slijede odgovori vezani uz razinu svjetlosti, oštrinu i položaj iz kojeg će se napraviti, tj. snimiti fotografija i ostali odgovori kao što su čišćenje leće kamere i provjera dostupnosti memorije za veći broj novonastalih fotografija.

Na pitanje „U kojim programima uređujete uslikane fotografije?“ najčešći odgovor je kako je i iz prethodnih pitanja vidljivo da se ne uređuje pa tako i ne koriste neki alat za obradu istih, a ako se koristi, to je najčešće Paint, a u iznimno malo slučajeva Photoshop.

Ispitanici su na pitanje „Provodite li aktivnosti za razvoj digitalnih kompetencija kod djece?“ u 47,1 % slučajeva odgovorili da nikada ne provode takve aktivnosti te je time potvrđena H1 hipoteza. U 14,7 % slučajeva odgovor je rijetko, u 25 % slučajeva je ponekad, 11,8 % slučajeva je često, a samo 1,5 % uvijek. Vidljivo je kako se takve aktivnosti iznimno malo provode. To se da povezati i s nedovoljnim usavršavanjem odgajatelja što rezultira njihovom nedovoljnom kompetentnošću za provođenje istih.

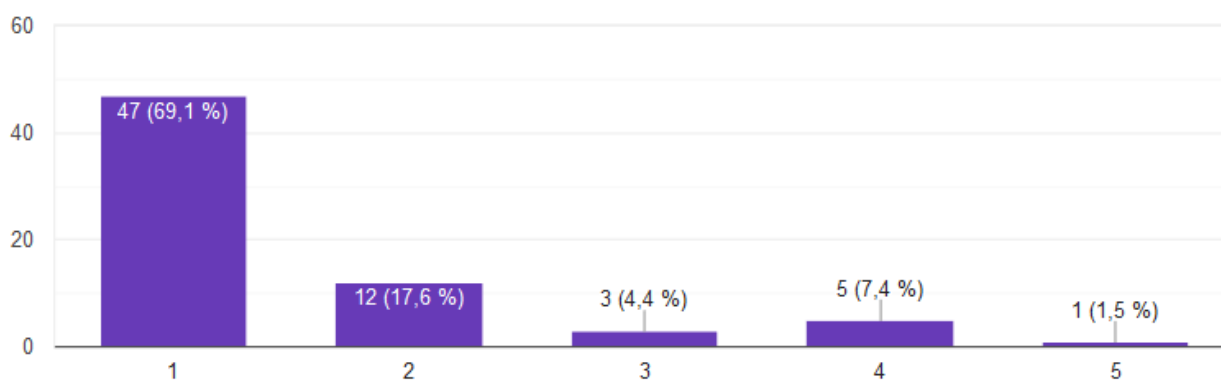

Slika 14. Distribucija odgovora na pitanje „Provodite li aktivnosti za razvoj digitalnih kompetencija kod djece?“ (autorski rad)

Na pitanje „Na koji način se pripremate kada fotografirate digitalnim fotoaparatom?“ odgajatelji su odgovorili kako ne koriste digitalni fotoaparat te ako ga koriste, paze na osvjetljenje, ali to je u iznimnim slučajevima. Može se zaključiti kako je digitalni fotoaparat u puno manjoj mjeri zastupljen u odgojno-obrazovnu radu odgajatelja, budući da se većina njih više koristi mobitelom. Razlog tome može biti i nedovoljno izdvajanje financijskih sredstava za posjedovanje digitalnih fotoaparata.

Na pitanje „Koje aktivnosti provodite u svrhu razvijanja digitalnih kompetencija kod djece?“ u većini slučajeva aktivnosti se ne provode, a ako dođe do provođenja aktivnosti, djeca stvaraju svojim radnjama (fotografiraju, prebacuju ili uređuju slike) te izrađuju digitalne slikovnice na računalu. Može se zaključiti kako je to zbog nedostatka same opreme i zbog nedovoljnog usavršavanja odgojitelja u svrhu razvijanja vlastitih digitalnih kompetencija i u odgojno-obrazovnom radu s djecom što prikazuju i sami rezultati ovog istraživanja.

Na pitanje „U kojoj mjeri dječji vrtić osigurava sredstva za razvoj digitalnih kompetencija u odgojno- obrazovnom radu?“ najviše ispitanika, njih 69,1 %, izjasnilo se kako vrtić nikad ne osigurava sredstva za razvoj digitalnih kompetencija u odgojno-obrazovnom radu. Nažalost, tek 17,6 % tvrdi kako vrtić rijetko osigurava sredstva, u samo 7,4 % odgovara često, 4,4 % ponekad te samo 1,5 % uvijek. Kako se pokazalo da vrtići u velikoj mjeri ne izdvajaju sredstva kojima bi se omogućio razvoj digitalnih kompetencija u odgajateljevom odgojno-obrazovnom radu s djecom, potvrđena je i H2 ovog istraživanja.

Slika 15. Distribucija odgovora na pitanje „U kojoj mjeri dječji vrtić osigurava sredstva za razvoj digitalnih kompetencija u odgojno-obrazovnom radu?“ (autorski rad)

6. ZAKLJUČAK

Digitalna fotografija omogućuje novi i kreativan pristup kojim se odgajatelji mogu služiti u odgojno-obrazovnom radu s djecom.

Ovim istraživanjem pokazalo se kako se odgajatelji nedovoljno pripremaju za fotografiranje u odgojno-obrazovnom radu s djecom što je potvrdilo H1 i H2 hipoteze. Provedeno istraživanje obuhvaća uzorak samo onih odgajatelja koji su bili spremni sudjelovati. Iako je uzorak, s obzirom na cjelokupnu situaciju, malen, time se ne umanjuje značaj rezultata koji mogu poslužiti kao smjernice i poticaj za daljnja istraživanja. Istraživanje se može proširiti tako da se kao varijabla uzmu i sve županije u Hrvatskoj pa se može vidjeti postoji li razlika s obzirom na županiju u kojoj odgajatelj radi. Nadalje, potrebno je istaknuti važnost razvijanja digitalne kompetencije kod djece, što je nemoguće ostvariti ako ih odgajatelj sam ne razvija i ne usavršava se jer to vodi do neprovođenja aktivnosti s djecom te ih niti oni ne mogu razvijati ako nemaju odgajatelja koji im treba biti uzor i model. Postoje različite aktivnosti koje odgajatelji mogu provoditi s djecom, a tiču se digitalne fotografije. Međutim, činjenica je da vrtići ne osiguravaju dovoljno sredstava što može dodatno onemogućiti provođenje aktivnosti za koje odgajatelji smatraju da bi bile od velike važnosti.

Potrebno je omogućiti djeci da se upoznaju s digitalnom fotografijom i isprobaju kako se uređaji kao mobitel i digitalni aparat koriste. Odnosno, potrebno je da odgajatelji omogućе djeci aktivno sudjelovanje u procesu fotografiranja i učenje putem iskustva, razgovaraju s njima te istražuju vlastitu praksu. Zastupljenost i upotreba digitalne fotografije u odgajateljevom radu s djecom je inovativno istraživanje koje se može nadograđivati, a koje može poslužiti kao poticaj odgajateljima da poboljšaju vlastitu praksu i da osvijeste njezine brojne mogućnosti. Živimo u digitalnu dobu koje je nemoguće izbjeći. Neiskorišteni potencijal digitalne fotografije u odgojno-obrazovnom procesu skriven je u činjenici kako je riječ o alatu uz pomoć kojeg odgajatelji mogu postići da djeci stjecanje digitalnih i kreativnih kompetencija bude poučno, zanimljivo, zabavno i kreativno.

7. PRILOZI I DODACI

Slika 1 – Dob ispitanika (autorski rad)

Slika 2 – Distribucija odgovora na pitanje „Stupanj obrazovanja“ (autorski rad)

Slika 3 – Godine radnog iskustva (autorski rad)

Slika 4 – Distribucija odgovora na pitanje „Koliko često se pripremate kada fotografirate mobitelom?“ (autorski rad)

Slika 5 – Distribucija odgovora na pitanje „Koliko često se pripremate kada fotografirate digitalnim fotoaparatom?“ (autorski rad)

Slika 6 – Distribucija odgovora na pitanje „Mijenjate li položaj kamere prilikom fotografiranja mobitelom?“ (autorski rad)

Slika 7 – Distribucija odgovora na pitanje „Mijenjate li položaj kamere prilikom fotografiranja digitalnim fotoaparatom?“ (autorski rad)

Slika 8. – Distribucija odgovora na pitanje „Razmišljate li o kompoziciji prije samog procesa fotografiranja mobitelom?“ (autorski rad)

Slika 9. – Distribucija odgovora na pitanje „Razmišljate li o kompoziciji prije samog procesa fotografiranja digitalnim fotoaparatom?“ (autorski rad)

Slika 10. – Distribucija odgovora na pitanje „Uređujete li fotografije uslikane digitalnim fotoaparatom?“ (autorski rad)

Slika 11. – Distribucija odgovora na pitanje „Uređujete li fotografije uslikane mobitelom?“ (autorski rad)

Slika 12. – Distribucija odgovora na pitanje „Usavršavate li se u svrhu razvijanja digitalnih kompetencija kod djece?“ (autorski rad)

Slika 13. – Distribucija odgovora na pitanje „Usavršavate li se u svrhu poboljšanja vlastitih digitalnih kompetencija?“ (autorski rad)

Slika 14. – Distribucija odgovora na pitanje „Provodite li aktivnosti za razvoj digitalnih kompetencija kod djece?“ (autorski rad)

Slika 15. – Distribucija odgovora na pitanje „U kojoj mjeri dječji vrtić osigurava sredstva za razvoj digitalnih kompetencija u odgojno-obrazovnom radu?“ (autorski rad)

7.1. Pitanja korištena u online anketnom upitniku

Poštovani/a,

istraživanje u obliku anketnog online upitnika, u kojem Vas pozivam da sudjelujete, provodi se u svrhu diplomskog rada. Sudjelovanje u istraživanju je dobrovoljno i anonimno, a rezultati će se koristiti isključivo u istraživačke svrhe izrade diplomskog rada.

Upitnik je namijenjen odgajateljima. Prvi dio upitnika čini Likertova skala dok je drugi dio sastavljen od pitanja otvorenog tipa. Molim Vas da pažljivo pročitate svako pitanje te označite ili napišete Vaš stav. Radi lakšeg razumijevanja upitnika, pod pojmom „digitalna fotografija“ naglasak je stavljen na dva medija: digitalni fotoaparat i mobitel.

Detaljne upute za ispunjavanje navedene su u upitniku.

Hvala Vam na izdvojenom vremenu!

Dob? _____

Stupanj obrazovanja:

- Srednja stručna sprema
- Viša stručna sprema
- Visoka stručna sprema
- Doktor znanosti

Stož:

- do 5 g.
- 6-10 g.
- 11-15 g.
- 16-20 g.

- više od 20 g.

Molim Vas da na svako od ovih pitanja, označite odgovor koji najbliže opisuje Vaš stav. Za svako pitanje moguće je odabrati samo jedan odgovor. Tvrđnje odabirete prema sljedećim kriterijima:

1. Nikad, 2. Rijetko, 3. Ponekad, 4. Često, 5. Uvijek

1. Koliko često se pripremate kada fotografirate mobitelom?

1 2 3 4 5

2. Koliko često se pripremate kada fotografirate digitalnim fotoaparatom?

1 2 3 4 5

3. Mijenjate li položaj kamere prilikom fotografiranja mobitelom?

1 2 3 4 5

4. Mijenjate li položaj kamere prilikom fotografiranja digitalnim fotoaparatom?

1 2 3 4 5

5. Razmišljate li o kompoziciji prije samog procesa fotografiranja mobitelom? Pod pojam kompozicija misli na se: osvjetljenje, kut snimanja, razmještaj slikanog objekta, postavi kamere, udaljenosti i širini uslikanog objekta, oštrina, načinu slaganja, poruci fotografiranog objekta, itd.

1 2 3 4 5

6. Razmišljate li o kompoziciji prije samog procesa fotografiranja digitalnim fotoaparatom?

1 2 3 4 5

7. Uređujete li fotografije uslikane digitalnim fotoaparatom?

1 2 3 4 5

8. Uređujete li fotografije uslikane mobitelom?

1 2 3 4 5

9. Usavršavate li se u svrhu razvijanja digitalnih kompetencija kod djece?

1 2 3 4 5

10. Usavršavate li se u svrhu poboljšanja vlastitih digitalnih kompetencija?

1 2 3 4 5

11. U kojoj mjeri dječji vrtić osigurava sredstva za razvoj digitalnih kompetencija u odgojno-obrazovnom radu?

1 2 3 4 5

12. Provodite li aktivnosti za razvoj digitalnih kompetencija kod djece?

1 2 3 4 5

Molim Vas da na svako od ovih otvorenih pitanja odgovorite jasno i iskreno.

1. Na koji način se pripremate kada fotografirate mobitelom?

---

2. Na koji način se pripremate kada fotografirate digitalnim fotoaparatom?

---

3. U kojim programima uređujete uslikane fotografije?

---

4. Koje aktivnosti provodite u svrhu razvijanja digitalnih kompetencija kod djece?

Ukoliko ne provodite, navedite u odgovoru „Ne provodim ih“.

Hvala Vam na sudjelovanju!

8. LITERATURA

1. Ang, T. (2007). Digitalna fotografija – priručnik. Zagreb : Znanje
2. Belaj, M. (2006). Obiteljska fotografija – analiza i interpretacija u okviru teorije predstavljanja Ervina Goffmana. Zagreb: Institut za etnologiju i folklorogiju, 36 (29), 53-69. Preuzeto: <https://hrcak.srce.hr/27537> (13.5.2020.)
3. Byrnes, J., Wasik, B. (2009). Picture This: Using Photography as a Learning Tool in Early Childhood Classrooms. Preuzeto: https://www.researchgate.net/publication/254296042_Picture_This_Using_Photography_as_a_Learning_Tool_in_Early_Childhood_Classrooms (13.5.2020.)
4. Curtin, D. (2007). The Textbook of Digital Photography. Preuzeto: <http://www.photocourse.com/download/Textbook-of-Digital-Photography-samples.pdf> (13.5.2020.)
5. Ćosić Pregrad, I. (2019). Kako roditelj mogu podržati djecu u svijetu medija. Priprema za roditeljske sastanke u dječjim vrtićima. Zagreb: Agencija za elektroničke medije i UNICEF. Preuzeto: <https://www.medijskapismenost.hr/wp-content/uploads/2019/03/Priprema-za-roditeljske-sastanke-u-djec%CC%8Cjim-rtic%CC%8Cima.pdf> (13.5.2020.)
6. Grgić, H., i sur. (2016). Novo vrijeme, novi mediji: medijska pismenost mladih u 21. stoljeću – priručnik.
7. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu 2019. Preuzeto: <http://dijete.hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/> (13.5.2020.)
8. Johnson, D. (2003), Kako upotrijebiti digitalni fotoaparati. Zagreb: Mikro knjiga
9. Konvencija o pravima djeteta. Preuzeto: https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/radni_matgerijali/Konvencija_o_pravima_djeteta.pdf (13.5.2020.)
10. Meyer, E. (2008). Digital Photography. UK: University of Oxford, 791-803. Preuzeto: https://www.researchgate.net/publication/268808333_Digital_Photography (13.5.2020.)

11. Mikić, K. (2013). Medijska pismenost, mediji kao prijenosnici humanih poruka, ideja, vrijednosti. U: Smajić, D., Majdenić, V. (ur.). Dijete i jezik danas - dijete i mediji. Osijek: Sveučilište J.J. Strossmayera, Učiteljski fakultet u Osijeku.
12. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Preuzeto: <https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>
13. Novosel S., i sur. (2006). Digitalna fotografija. Priručnik za radionicu. Preuzeto: https://bib.irb.hr/datoteka/596261.Digitalna_fotografija.pdf (13.5.2020.)
14. Relja, R., Božić, T. (2012). Socio-ekonomski aspekti korištenja mobitela među mladima. Media, culture and public relations, 3(2), 138-149. Preuzeto: <https://hrcak.srce.hr/87766> (13.5.2020.)
15. Share, J (2015). Cameras in Classrooms: Photography's Pedagogical Potential. Los Angeles: University of California, 97-118. Preuzeto: https://www.researchgate.net/publication/282067244_Cameras_in_Classrooms_Photoshop's_Pedagogical_Potential (13.5.2020.)
16. Smokvina, M. (2000). Od dagerotipije do digitalne fotografije. Informatica museologica. 31 (3-4), 137-149. Preuzeto: <https://hrcak.srce.hr/142896> (13.5.2020.)
17. Taloš Lopar, M., Martić, K. (2015). Dokumentiranje odgojno-obrazovnog procesa. Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 21 (79), 14-15. Preuzeto: <https://hrcak.srce.hr/172719> (13.5.2020.)
18. Unicef (2017). Stanje djece u svijetu 2017 – Djeca u digitalnom svijetu. Preuzeto: https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/Izvjestaj-HR_12-17_web.pdf (13.5.2020.)
19. Valković, J. (2016). Utjecaj medija na socijalizaciju. Riječki teleološki časopis. Zagreb: Teologija u Rijeci, 47 (1), 99-116. Preuzeto: <https://hrcak.srce.hr/170107> (13.5.2020.)
20. Vujičić, L. (2015). Pripovjedačko putovanje odgajatelja ili osobna refleksija putem fotografije. Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece

namijenjen stručnjacima i roditeljima, 21 (79), 6-8. Preuzeto:
<https://hrcak.srce.hr/172539> (13.5.2020.)

21. Vujičić, L., i sur. (2012). Istraživanje odgojno obrazovne prakse : dominantna strategija profesionalnog razvoja odgajatelja. Suvremeni tokovi u ranom odgoju. Zenica: Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici, 345-363.
22. Way, C. (2006). Focus on photograph: A curriculum guide. New York: International Center of Photography. Preuzeto:
https://www.icp.org/sites/default/files/icp_curriculum_guide_part1_0.pdf
(13.5.2020.)
23. Zgrabljic Rotar, N. (2005). MEDIJI - Medijska pismenost, medijski sadržaji i medijski utjecaji. U: Zgrabljic Rotar, N. (ur.). Medijska pismenost i civilno društvo. Sarajevo: Media Centar